

Inspirationskatalog

Universelt design i almene boliger og boligområder

Indhold

Formål

Hvad er universelt design

Tilgængelighed og universelt design

De syv principper

Eksempler

Adgangsarealer

Udearealer

Ankomst til boligen

Inde i boligen

Fælleslokaler

Aktiviteter og arrangementer

Formål

Dette katalog er til dig, der arbejder med at udvikle, renovere eller drifte almene boliger/-områder, og som ønsker inspiration til at gøre disse mere inkluderende og brugbare for flere.

I kataloget finder du konkrete eksempler og enkle greb til, hvordan universelt design kan indtænkes i både udearealer, bygninger og hverdagsfunktioner.

Kataloget hjælper dig med at se muligheder i små justeringer såvel som større løsninger. Det kan bruges i tidlige idéfaser og i dialog med beboere og rådgivere.

Målet er at gøre universelt design let at forstå og let at komme i gang med i praksis.

“Vi kan ikke gøre alt for alle, men vi kan gøre mere for flere”

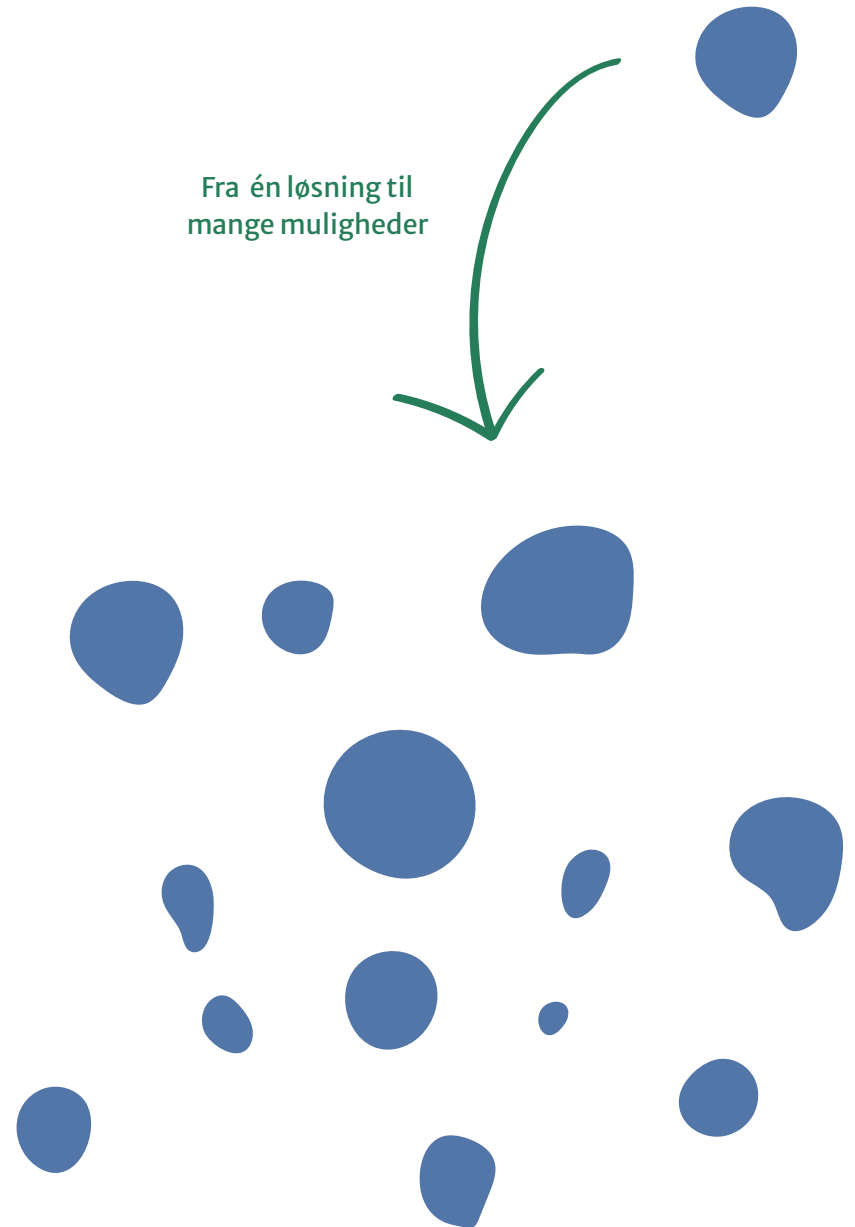
Deltager ved ERFA-møde om universelt design

Universelt design skal skabe flere løsninger og muligheder til gavn for alle

Universelt design handler om at skabe ligeværdige rammer, som kan bruges af alle mennesker i deres hverdag uden behov for særskilte eller særlige løsninger for enkelte grupper. Grundtanken er, at vi alle på forskellige tidspunkter i livet oplever at have nedsat funktionsevne, enten midlertidigt eller varigt. Derfor bør vores boliger og boligområder kunne rumme skiftende behov på tværs af livssituationer.

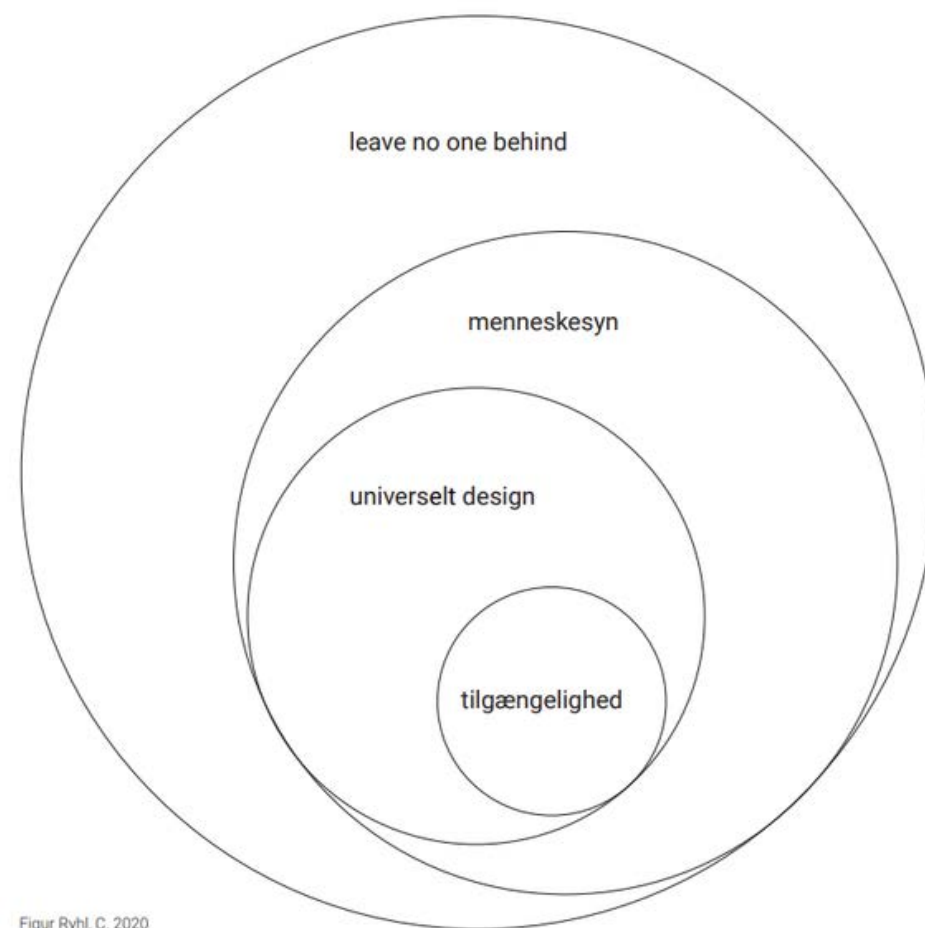
Mennesker har forskellige behov, og derfor skal løsningerne også være forskellige. Målet er at skabe fysiske rammer, der gør hverdagen lettere for dem, der har mest brug for det, men som samtidig fungerer godt for alle.

Fra én løsning til
mange muligheder

Fra tilgængelighed til universelt design

Tilgængelighed er en vigtig del af universelt design, men begrebet favner bredere. Det handler ikke kun om fysisk adgang, men også om sanselige, emotionelle og kognitive forhold, der påvirker vores mulighed for at trives og deltage i hverdagslivet.

Figur Ryhl, C. 2020

Figuren viser, at tilgængelighed er en del af universelt design, mens universelt design bygger på et bredere perspektiv, hvor menneskelig variation ses som normen. Dette menneskesyn skal guide planlægning og designvalg og knytter an til FNs vision om, at ingen efterlades alene – 'leave no one behind'.

Tilgængelighed og universelt design

Tilgængelighed handler ofte om at tilføje en løsning til dem, der har brug for det.

Universelt design handler om at skabe fælles løsninger, som alle kan bruge, uden særskilte tiltag.

“Når man kan komme ind ad samme indgang, er man nået langt, men det handler også om at kunne deltage og opleve ligeværdigt”

René Sørensen Overby, Bevica Fonden

Foto: Landsbyggefonden

Her er rampen tilføjet som en ekstra løsning, der giver adgang til bygningen, men kun til stueetagen og adskiller brugere ved ankomst.

Foto: Sidse Grangaard

Tidligere var en trappe her og brugere på hjul måtte ind ad bagindgangen. Den nuværende rampe er integreret i det eksisterende byggeri ved hovedindgangen, hvormed alle benytter samme vej ind i bygningen.

De syv principper for universelt design

Den amerikanske arkitekt Ron Mace, der definerede universelt design som begreb, samlede et tværfagligt hold af eksperter, som udviklede syv designprincipper:

Ligeværdig brug (anvendeligt for mennesker med forskellige evner)

Fleksibelt brug (imødekommer en bred vifte af individuelle præferencer og evner)

Enkelt og intuitivt brug (let at forstå, uanset brugerens erfaring, viden, sproglige færdigheder eller koncentrationsniveau)

Forståelig information (effektiv formidling af information til brugeren, uanset omgivende forhold eller brugerens sanseevner)

Tolerance for fejl (minimerer farer og negative konsekvenser af utilsigtede handlinger)

Lav fysisk anstrengelse (effektivt og komfortabelt anvendelse)

Størrelse og plads til brug (passende rækkevidde, betjening og anvendelse, uanset brugerens kropsstørrelse, holdning eller mobilitet)

"Vi kan se muligheder ved at sætte os i andres sted"

Deltager ved ERFA-møde om universelt design

De syv principper for universelt design

De syv principper for universelt design fungerer som praktiske retningslinjer, der gør universelt design nemmere at omsætte til konkret planlægning.

TIP: Brug de syv principper for universelt design som et analyseværktøj i en bolig eller en boligafdeling. Principperne kan også anvendes som retningslinjer til rådgivere under renoveringer, nybyggeri eller nye tiltag.

Foto: Karina Quorning, Århus Omegn

Eksempler

I følgende vises eksempler på, hvordan universelt design kan komme til udtryk i både boligområder og boliger. Eksemplerne skal ikke forstås som en fast opskrift eller en tjekliste, der kan overføres direkte fra ét sted til et andet. Universelt design som designprincip må altid tilpasses den konkrete kontekst, stedet og mennesker, der skal bruge det.

Der findes derfor mange måder at arbejde med universelt design på, og de bedste løsninger opstår ofte i dialog med brugerne. Eksemplerne er derfor tænkt som inspiration og som en hjælp til at se mulighederne for at skabe inkluderende rammer.

“Der ligger et potentiale i, at almene boligorganisationer går forrest i at skabe inkluderende boliger og boligområder. Universelt design kan bruges til at tiltrække kundegrupper”

Deltager ved ERFA-møde om universelt design

Adgangsarealer

Taktil variation i belægning og overflader understøtter orientering og bevægelse. Visuelle kontraster, klare kanter og genkendelige pejlemærker gør det lettere at aflæse området.

- Niveaufri adgang med jævne, skridsikre belægninger.
- God bredde, fri passage og tydelige bevægelseslinjer.
- Kontraster, belysning og taktile elementer bidrager til bedre orientering.
- Intuitiv adgang gør denne tryk og let at bruge for alle.

“Udsigt fra terrasse med synlige stier, der med fordel kunne være videreført med en mindre hældning end trappen til terrassen”

Karina Quorning,
Århus Omegn

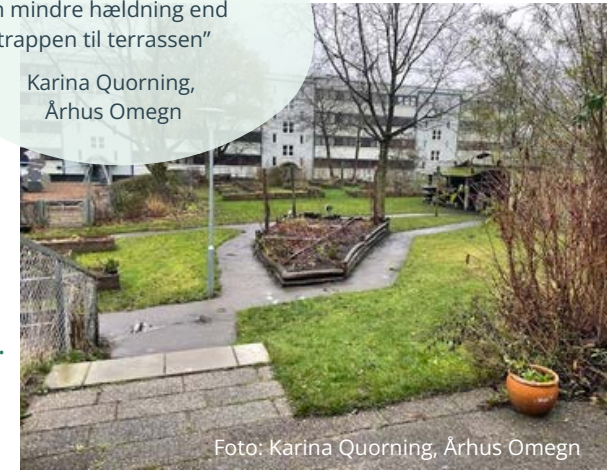

Foto: Karina Quorning, Århus Omegn

“Billedet viser adgangen til afdelingens fælleslokale. Som det fremgår skal man være ret mobil for at kunne komme op til fælleslokalet, hvilket betyder, at har man svært ved at gå på trapper eller sidder i kørestol, bliver man udelukket fra fællesskabet i afdelingen”

Helle Lykke Jørgensen,
Boligforeningen Ringgården

Tilgængelighed bliver ofte add-on løsninger. Ved at integrere varieret tilgængelighed fra start bidrager det til en mere ligeværdig oplevelse.

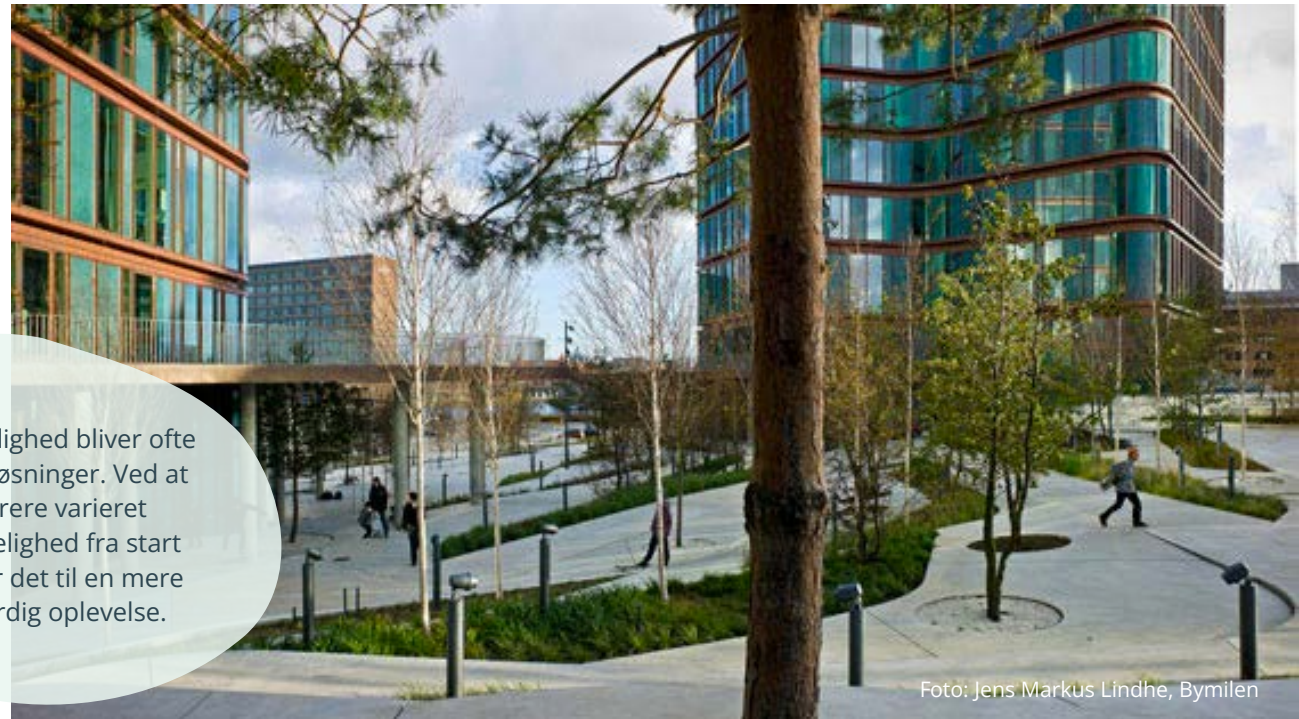

Foto: Jens Markus Lindhe, Bymilen

Udearealer: zoner og bevægelse

Fællesarealer, der er opdelt i tydelige zoner, skaber overblik, tryghed og variation. Overgange mellem zoner understøtter forskellige former for fællesskab og bevægelse, både det aktive og det mere rolige.

“De grønne arealer er gennemtænkte med stier, der er oplyste, grønne fælles arealer, hvor alle kan komme til og lav beplantning så alle kan overskue udearealerne”

Helle Lykke Jørgensen, Boligforeningen Ringgården

- Rum i menneskelig skala, der gør området let at aflæse.
- Beplantning og belægning, der opdeler og guider uden at skabe barrierer.
- Plads til forskellige tempi og bevægelsesmønstre.
- Tydelige overgange mellem fælles og private rum.

Fælles gårdrum med plantekasser, der opdeler og guider

Udearealer: Haver og sanser

Haver og opholdsarealer understøtter sanselige oplevelser og inviterer til ophold, ro og nærvær. Her kan skabes rammer for både fællesskab og fordybelse. Et udemiljø, som taler til flere sanser giver en større grad af oplevelse og deltagelse.

- God belysning, der øger tryghed og brugbarhed hele dagen og året.
- Akustisk dæmpning gennem beplantning skaber rolige opholdszoner.
- Mulighed for både aktivitet og hvile i grønne omgivelser.
- Aktiviteter til forskellige aldersgrupper og forskellige behov.
- Siddepladser med ryg- og armlæn, der understøtter komfort og tilgængelighed.

Små haver giver sanselige oplevelser tæt på boligen. Når beboere kan deltage i pasning og brug af haverne, kan det styrke ejerskab, engagement og relationen til fællesarealerne.

Foto: Landsbygefonden

Denne lysring er skabt med beboere i Nordvest. Placeringen under boldbanen er med til at markere fælles og private rum, og gør den desuden brugbar i aftentimerne og vinterhalvåret.

Plantekasser og sandkasser i sidde- og børnehøjde

Foto: Lekolar

Beplantning, overdække og bæk med mulighed for hvile samt møde med naboer ved ankomst til boligen. Dør med vertikalt glasparti gør det muligt at se sine gæster og kan øge følelsen af tryghed.

Ankomst til boligen

En overskuelig adgang til boligen med beplantning og belægning, der skaber trygge bevægelseslinjer og viser vej, bidrager til en inviterende ankomst. Overflader, der er jævne og lette at aflæse gør det muligt, at flere kan færdes selvstændigt og sikkert.

Foto: Bevica Fonden

Postkasser med tydelig nummerering og i forskellige farver.

- Adgangen til boligområdet, samt etager med tydelig visuel- og taktil markering.
- Overgange mellem offentligt og privat rum er lette at forstå.
- Opholds- og ankomstzoner ved indgangen inviterer både til møder med naboer og pauser.
- Lys og rummelig opgang med dæmpet akustik.
- Elevator med tilgængeligt trykpanel.
- Behagelig håndliste med god støtte.

‘Lede-knopper’ af metal hjælper brugere til at finde rundt på etager. Én knop fortæller, at man befinder sig på første sal, to for anden sal og så fremdeles.

Foto: Handicap Organisation / Ines Hus

Inde i boligen

En bolig med fokus på fleksible løsninger og intuitive funktioner, så den er let at bruge og kan tilpasses forskellige behov over tid. Løsningerne er nemme at forstå og understøtter, at beboere kan klare sig selv og blive boende gennem forskellige livsfaser.

- Fleksible planløsninger, der kan tilpasses skiftende behov og livssituationer.
- Let og intuitiv betjening af døre, vinduer, greb og installationer.
- God plads til bevægelse, venderadius og hjælpemidler.
- Regulering af lys, temperatur og ventilation for et sundt og behageligt indeklima.
- Dæmpet akustik og jævn belysning, der understøtter ro og orientering.
- Niveaufri adgang til altan, udearealer og fælles zoner.
- Materialer og overflader, der er robuste, behagelige og lette at vedligeholde.

Knager i varierende højder med tydelig form og god farvekontrast, der muliggør enkel, enhåndsbetjening.

Ergonomisk dørgreb med letbetjent låsefunktion.

Foto: HEWI

Foto: Thomas Brolyng Steen

Niveaufri adgang til bruseniche, men derimod ikke spejl, der kan benyttes i siddehøjde

Foto: HEWI

Niveaufri adgang til bruseniche og mulighed for bad siddende.

Vandrette og lodrette støttegreb. Mulighed for udluftning. Væghængt vask samt siddende eller oprejst brug af vasken.

“Toiletterne inden for er af en eller anden grund nedsunket, så der er niveauforskel fra de resterende arealer. Så hvis man, som gangbesværet eller kørestolebruger, lykkes med at komme indenfor – så har vi desværre gjort det meget besværligt for dem at komme på toiletet”

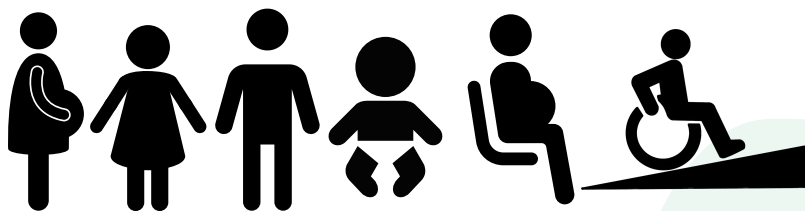
Karina Quorning, Århus Omegn

Foto: Karina Quorning, Århus Omegn

Foto: Tarup-Davinde

Varierende bordhøjder giver mulighed for, at også kørestolsbrugere kan bruge bordene via integrerede indhak. Naturligt dagslys og materialer i træ og andre naturlige overflader skaber en behagelig og imødekommende atmosfære.

“Kombi-toiletter”, som ikke opdeler brugere

Fælleslokaler

Fælleslokaler skal kunne bruges af mange og på forskellige måder. Når rummene er lette at orientere sig i og kan rumme forskellige behov, kan det styrke det daglige fællesskab i boligafdelingen. Varierende møblering i forskellig højde og størrelse bidrager til brugbarheden for flere.

Trapperne fungerer også som siddetrin ved arrangementer og forestillinger. De nederste trin kan fjernes, så kørestolsbrugere kan sidde sammen med resten af selskabet.

Foto: Tarup-Davinde

Aktiviteter og arrangementer

Universelt design kan styrke fællesskaber ved at sikre, at alle har mulighed for at deltage, bidrage og dele oplevelser. Når omgivelser, processer og aktiviteter er inkluderende fra begyndelsen, skabes lige adgang og bedre forudsætninger for fælles deltagelse.

- Personer med forskellige behov inddrages i planlægning og koordinering.
- Der vælges rammer og tidspunkter, der giver flest muligt mulighed for at deltage.
- Information formidlet i flere formater og med et klart, inkluderende sprog.
- Der gives tydelig og enkel information om sted, transport, tilgængelighed og program.
- Feedback indhentes efter aktiviteter for at styrke kommende arrangementer.

Orienteringsvideo forud for et arrangement/møde.

Viser på forhånd, hvordan man ankommer til og bevæger sig rundt ved et arrangement. Giver praktisk information om adgangsforhold og faciliteter, som gør det lettere for flere at vurdere, om og hvordan de kan deltage. Videoen kan suppleres med undertekster, voiceover eller lign. for at flere kan få gavn af den.

På Folkemødet i 2024 lavede Landsbyggefonden i samarbejde med Bevica Fonden et debatevent og efterfølgende en universelt designet koncert med supplerende sanselag. Headsets, der transmitterede koncertlyden.

Tegnsprogstolkning af sangenes tekster. Sansetræ, der oversætter musik til vibrationer. En teleslynge, særligt for mennesker med nedsat hørelse.

De supplerende sanselag gav værdi til alle - uanset behov.

Foto: Landsbyggefonden

Læs mere om universelt design her:

Bevica Fonden:

<https://www.bevicafonden.dk/vidensindlaeg/universal-design---introduktion-til-et-designprincip-der-udfordrer-tanken-om-at-vaere-menneske>

Rumsans: <https://www.rumsans.dk/>

De syv principper for universel design med guidelines:

<https://www.udinstitute.org/principles>